

२०१६-२०१७

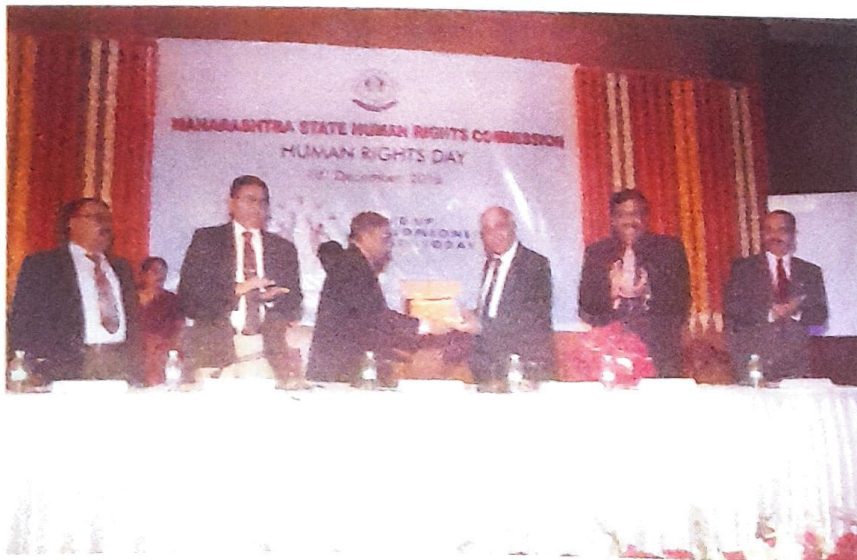

महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग

१६ वा वार्षिक अहवाल

१ एप्रिल २०१६ -३१ मार्च २०१७

महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग

१६ वा वार्षिक अहवाल

एप्रिल, २०१६ ते मार्च, २०१७

२०१६-२०१७

प्रस्तावना

“ माणुसकीची महानता मानवी नाही, तर मानव आहे ”

— महात्मा गांधी

१ एप्रिल २०१६ ते ३१ मार्च २०१७ या कालावधीचा १६ व्या वार्षिक अहवालास आयोग प्रसन्नतेने सादर करीत आहे.

मानवाधिकार सामान्यता अविभाज्य मूलभूत अधिकार असे समजण्यात येत असून आणि सर्व मनुष्यांमध्ये अंतर्भूत प्रगल्भ्याचे मानव जातात. त्यांचे राष्ट्र, स्थाने, भाषा, धर्म, जातीचे मूळ, लिंग, जात, पंथ वगैरे काही असे ते सर्वत्र आणि सर्वधर्मिक टिकाणां लागू आहेत. संयुक्त राष्ट्र परिषद आणि व्हासभे मते आणि मानवाधिकारांच्या सार्वभौम घोषणा जाहीर केल्याप्रमाणे राज्यातील, आर्थिक आणि सांस्कृतिक व्यवस्थेकडे दुर्लक्ष करून, सर्व मानवाधिकारांचे प्रचार आणि संरक्षण करण्याचे राज्याचे कर्तव्य आहे. त्यानुसार, मानवाधिकार अधिनियम, १९९३ चा जन्म भारतात झाला.

कायद्याच्या हेतुने या मर्यादेपर्यंत मर्यादित होते, मानवाधिकार आयोग केवळ सरकारी कर्मचा-यांनी मानवाधिकारांचे उल्लंघन केल्यास त्याची चौकशी करून केवळ शिफारस योग्य आदेश देऊ शकतो, महाराष्ट्र राज्य मानवाधिकार आयोगाला मर्यादित अधिकार आणि अधिकार क्षेत्रात आयोगाच्या सरकारी कर्मचा-यांद्वारा मानवी हक्कांचे उल्लंघन करणा-या विरुद्ध तक्रारींवर किंवा अगदी सुओ मोटोवर (स्वधिकार) केली करण्यात आलेल्या तक्रारींवर कार्यवाही करून महाराष्ट्राच्या राज्यात जागरूकता आणण्याच्या आयोगाच्या प्रयत्नांमुळे मोठ्या प्रमाणावर तक्रारीची दखल घेऊन चौकशी केली गेली आहे. मर्यादित अनुदान आणि अपु-या पायाभूत सुविधांसह, आयोग आठवड्यातून सात दिवस त्या प्रकरणात कार्यवाही करीत आहे. याव्यतिरिक्त, आयोग विविध जिल्ह्यांमधील शिवीराचे आयोजन करीत असून अचानक तपासणी करीत आहे. आयोगाच्या प्रयत्नांविषयी वर्तमान अहवालात तपशीलवार आयोगाची कार्यवाही दिसून येईल.

सही/-

(न्यायाधिश एस. आर. बन्नूरमठ)

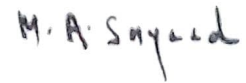
मा. अध्यक्ष

सही /-

(भगवंतराव डी. मोरे)

मा. सदस्य

सही /-

(एम. ए. सईद)

मा. सदस्य

पाच
अनुक्रमणिका

अ.क्र.	प्रस्तावना	पान क्र.
१	परिचय	१
२	आयोगाने हाताळलेली प्रकरणे	४
३	मा. अध्यक्ष व सदस्य यांनी दिलेल्या भेटी	८
४	साधनसामुग्री	१०
५	उदाहरणात्मक प्रकरणे	११
६	शासनाने अनुपालन केलेल्या तसेच नाकारलेल्या शिफारशी.	१७

अध्याय १-परिचय

मानवी हक्क हे नैतिक तत्त्वे किंवा सर्वसामान्य प्रमाणे आहेत जे मानवी यत्नेनातील काही मानकांचे वर्णन करून आणि निर्यातपणे म्यूनिसिपल आणि आंतरराष्ट्रीय कायद्यात कायदेशीर मानवी अधिकार म्हणून संरक्षित करित आहेत. ते सामान्यतः त्रिविधान्य मूलभूत हक्क मानले जातात, ज्यामध्ये ती व्यक्ती स्वतःचे मूळ घटक आहे कारण ती व्यक्ती तो/ती मानव आहे आणि जे त्यांचे राष्ट्र, ग्यान, भाषा, धर्म, जातीय मूळे वगैरे वगळता ' सर्व मनुष्यांत निहित आहेत ' किंवा इतर कोणत्याही स्थिति आहे. ते सर्वत्र आणि प्रत्येक वेळी सार्वभौमत्वाच्या अर्थाने लागू होतात आणि प्रत्येकासाठी समान असल्याचा अर्थात ते सममूल्य आहेत. त्यांना सहानुभूती आणि कायद्याचे नियम व इतरांच्या मानवाधिकारांचा सन्मान करण्यासाठी व्यक्तींवर कर्तव्य बजावण्यासाठी आवश्यक आहे.

मानवी हक्कांच्या अधिकारासाठी अधिकार आणि स्वातंत्र्याचे विचार कोणत्याही स्वरूपात अस्तित्वात आहेत परंतु पृथ्वीच्या संकल्पना मानवी हक्कांच्या आधुनिक संकल्पनांच्या जवळजवळ समान दिसत नाहीत. मानवी हक्कांच्या आधुनिक अर्थाने पुनरुत्थान युरोप आणि प्रॉटेस्टंट सुधारणेस सामोरे जाणारे साम्राज्यवादीपणा आणि मध्यकालीन युगातील धार्मिक रूढिवादीतेच्या गायवण्यासह शोधने जाऊ शकते.

जिनेव्हा विद्वत्सभे सन १८६४ व १९४९ मध्ये रेड क्रॉसच्या आंतरराष्ट्रीय समितीचे संस्थापक हेन्री डुनंट यांच्या प्रयत्नांमुळे जिनेव्हा अधिवेशने झाले. ही अधिवेशने सशस्त्र संघर्षांमध्ये गुंतलेल्या व्यक्तींच्या मानवी हक्कांचे रक्षण करतो आणि १८९९ आणि १९०७ च्या हेग कॉन्व्हेंशन्सवर आधारित आंतरराष्ट्रीय समुदायाच्या धर्मनिरपेक्ष समुदायाचे पहिले प्रयत्न द्वितीय विश्वयुद्धाच्या परिणामस्वरूप या अधिवेशनांचे पुनरीक्षण केले गेले आणि १९४९ साली आंतरराष्ट्रीय समुदायाने ते पुन्हा स्विकारले. द्वितीय विश्वयुद्धाच्या अत्याचारांच्या पार्श्वभूमीवर, मानवी हक्कांचे मूलभूत सामाजिक संरक्षण म्हणून मूलभूत स्वातंत्र्यासाठी चिंता वाढली. संयुक्त राष्ट्रांची स्थापना आणि तरतुदीने सनदेच्या मानवी हक्कांचे संरक्षण करण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय कायद्याच्या आणि सराव पद्धतीच्या एक व्यापक मानवी हक्कांचे अधिकार प्रदान करण्यात आले.

मानवाधिकारांच्या सार्वभौमिकतेचा सिद्धांत आंतरराष्ट्रीय मानवाधिकार कायद्याचा आधार आहे. १९४८ मध्ये प्रथम मानवी हक्कांवरील सार्वभौम घोषणा (युडीएचआर) वर जोर दिल्याप्रमाणे हा सिद्धांत, अनेक आंतरराष्ट्रीय मानवाधिकार अधिवेशने, घोषणा आणि ठरावांमध्ये पुनरावृत्ती करण्यात आली आहे. १९९३ च्या मानवाधिकारांवरील व्हिएन्न वर्ल्ड कॉन्फरन्सने, उदाहरणार्थ, राजकीय, आर्थिक, आणि सांस्कृतिक व्यवस्थेकडे दुर्लक्ष करून सर्व मानवी हक्कांचे आणि मूलभूत स्वातंत्र्यांचे संरक्षण आणि संरक्षण करण्यासाठी राज्यांची कर्तव्ये असल्याचे नमूद केले आहे.

युडीएचआरच्या अनुच्छेद १ मध्ये स्पष्टपणे असे म्हटले आहे की, " सर्व मानवजात जन्मतःच समान आहेत आणि अधिकारांमध्ये ते जन्माला येतात. जे तर्क आणि विवेकाने समृद्ध आहेत आणि बंधुत्वाच्या भावनेने एकमेकांवर कार्य करावे" आमच्या संवैधानिक निर्मात्यांनी देखील भारतीय संविधान मध्ये युडीएचआरचा तरतुदी मूलभूत हक्क म्हणून समाविष्ट केलेल्या आहेत. भारतीय संसदेने मानवाधिकार कायदा, १९९३ अन्वये मानवी अधिकारांचे संरक्षण केले. हा कायदा कोणाकडूनही मानवाधिकारांचे उल्लंघन करण्यापासून संरक्षण देतो. या कायद्यामध्ये जिल्हा पातळीवर राष्ट्रीय आणि राज्य मानवाधिकार आयोग तसेच मानवी हक्क न्यायालय स्थापन करण्याची तरतूद आहे. मानवाधिकारांच्या संरक्षणासाठी आंतरराष्ट्रीय मानवाधिकार व मानवाधिकार कायदा, १९९३ च्या संरक्षणानुसार ६ मार्च २००१ रोजी महाराष्ट्र मानवाधिकार आयोगाची स्थापना करण्यात आली.

आयोगाची रचना

महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग ही एक कायद्याने निर्माण केलेली स्वायत्त वैधानिक संस्था आहे.

- या आयोगाचे अध्यक्षपद एका उच्च न्यायालयाच्या निवृत्त मुख्य न्यायमूर्ती यांचेकडे असते.
- एक सदस्य- जे उच्च न्यायालयात न्यायमूर्ती आहेत किंवा होते असे न्यायमूर्ती किंवा महाराष्ट्र राज्यात जिल्हा न्यायाधीश या पदावर कमीत कमी ७ वर्षे कार्यरत असलेले न्यायाधीश असतात.
- एक सदस्य- ज्यांना मानवी हक्कांबाबत ज्ञान आहे किंवा त्यासंदर्भात प्रत्यक्ष अनुभव आहे अशा व्यक्तींमधून एका व्यक्तीची सदस्य म्हणून नेमणूक केली जाते.

आयोगाची कार्ये —

लोकसेवकांकडून होणाऱ्या मानवी हक्कांच्या उल्लंघनावर नजर ठेवणे आणि त्यासंदर्भात त्यांची चौकशी करणे हे आहे. मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम, १९९३ च्या कलम १२ च्या तरतुदी प्रमाणे या आयोगाला खालील सर्व किंवा त्यापैकी कोणतेही कार्ये करावे लागतात.

(अ) कोणत्याही व्यक्तीने दाखल केलेल्या फिर्यादीबाबत त्याने/तिने केलेल्या विनंती अर्जाची दखल घेऊन स्वतःहून पुढाकार घेऊन खालील विषयाची तपासणी करेल.

- मानवी हक्कांचे प्रत्यक्ष उल्लंघन किंवा उल्लंघनास प्रोत्साहन देणे/साथ देणे.
- सरकारी नोकरदारांद्वारे अशा प्रकारच्या उल्लंघनास प्रतिबंधित करणे मानवी हक्कांकडे अथवा दुर्लक्ष.

(ब) न्यायालयासमोर अनिर्णितस्थितीत असलेल्या कोणत्याही मानवी हक्कांच्या उल्लंघन संबंधित खटल्यामध्ये न्यायालयाच्या संमतीनुसार हस्तक्षेप करणे.

(क) राज्य सरकारला पूर्वसूचना देऊन सरकारच्या अखत्यारित असणाऱ्या कोणत्याही कारागृहास अथवा इतर अशा कोणत्याही संस्थेस जिथे व्यक्तींना स्थानबद्ध केले आहे तिचे उपचार, संरक्षण अथवा सुधारणेसाठी दाखल केले आहे, अशा ठिकाणी तेथे दाखल केलेल्या व्यक्तींच्या राहणीमानाच्या परिस्थितीचा अभ्यास करण्यासाठी भेट देईल आणि त्यासंबंधी शिफारस करील.

(ड) मानवी हक्कांच्या संरक्षणार्थ राज्यघटनेद्वारे अथवा इतर कोणत्याही कायद्याद्वारे केलेल्या सुरक्षात्मक उपायांचा आणि तरतुदींचा आढावा घेऊन त्याच्या प्रभावीपणे अंमलबजावणीसाठी शिफारसी करणे.

(इ) मानवी हक्कांच्या उपभोगामध्ये प्रतिबंध करणाऱ्या दहशतवादी कृत्यास असलेल्या घटकांचे, पुनर्विलोकन करून त्यावर उचित सुधारात्मक उपाय योजनांची शिफारस करील.

(फ) मानवी हक्कांसंबंधीचे करार व आंतरराष्ट्रीय स्तोत्रांचा अभ्यास करून त्यांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी शिफारसी करणे.

(ग) मानवी हक्कांच्या क्षेत्रात संशोधन हाती घेणे व अशा संशोधनास प्रोत्साहन देणे.

(ह) समाजाच्या विविध घटकांमध्ये मानवी हक्कांबाबत साक्षरतेचा प्रसार करणे आणि प्रकाशने, माध्यमे, चर्चासत्रे व इतर उपलब्ध साधनांद्वारे या हक्कांच्या संरक्षणासाठी असलेल्या सुरक्षात्मक उपायांबाबत जागृती वाढवणे.

(य) मानवी हक्कांच्या क्षेत्रात काम करणाऱ्या गैरशासकीय स्वयंसेवी संस्था आणि इतर संस्थांच्या प्रयत्नांना प्रोत्साहन देणे.

(ज) मानवी हक्क संवर्धनासाठी आवश्यक असणारी इतर कोणतीही कामे करणे.

तक्रार कशाप्रकारे दाखल करता येईल ?

(अ) तक्रार मराठी, हिंदी किंवा इंग्रजी भाषेमध्ये लिहून दाखल करता येते. अशी तक्रार ज्या व्यक्तीच्या मानवी हक्काचे उल्लंघन झाले आहे अशी पीडित व्यक्ती किंवा तिच्या वतीने इतर व्यक्तीला ती तक्रार आयोगाच्या कार्यालयात स्वतः येवून किंवा टपालाने पाठवून दाखल करता येते.

(ब) तक्रार दाखल करण्यासाठी कोणतेही शुल्क/फी आकारले जात नाही. कोर्ट फी स्टॅम्प लावावे लागत नाहीत. वकीलाची नेमणूक करण्याची आवश्यकता नाही.

(क) अशी तक्रार ही कोणत्याही लोकसेवकाच्या विरुद्ध असावी लागते आणि ती तक्रार आयोगाचे माननीय अध्यक्ष किंवा सचिव यांच्या नावे करणे आवश्यक आहे आणि अशा तक्रारीत तक्रारदाराने खालील माहिती नमूद करणे आवश्यक आहे.

१. तक्रारदाराचे पूर्ण नाव.
२. तक्रारदाराचा पूर्ण पत्ता.
३. दूरध्वनी क्र./ई-मेल
४. घटनेची तारीख आणि ठिकाण.
५. घटनेची वेळ.
६. मानवी हक्कांच्या उल्लंघनाबाबत सविस्तर माहिती.
७. तक्रार कोणत्या लोकसेवका विरुद्ध/सरकारी विभागाविरुद्ध/शासकीय प्राधिकार्याविरुद्ध.
८. तक्रारीतील प्रकरणासंदर्भात कोणत्याही न्यायालयात किंवा राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग, नवी दिल्ली किंवा कोणत्याही एखाद्या कायदेशीर मंचासमोर प्रलंबित आहे काय किंवा कसे याची माहिती.
९. तक्रारीत आयोगाकडून मागणी करण्यात आलेली मदत.

आयोगानी कोणकोणत्या बाबींकडे लक्ष केंद्रीत करावे —

आयोगाचे प्रयत्न असेल की आयोग राज्याच्या जनतेपर्यंत पोहचून जनतेचे मानवी हक्कांचे संरक्षण सुनिश्चित करून खालील तरतुदींच्या बाबतीत कार्यवाही करावी.

- बेकायदेशीर स्थानबद्धता आणि वेठबिगारांच्या बाबतीत पुर्नविचार करून नागरिकांच्या मानवी अधिकाराच्या बाबतीत मानवी अधिकाराच्या मानवी अधिकार उपभोगण्यासाठी सुधारणांच्या उपायोजनांची शिफारस करणे.
- स्त्रिया आणि मुले.
- शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या अपंग व्यक्ती यांचे हक्क.
- कायदा शिकणारे विद्यार्थी आणि मानवी हक्कासंदर्भात काम करणाऱ्या अशासकीय संस्था.
- निवारा मिळविण्याचा हक्क.
- स्वास्थ्य आणि पर्यावरण.
- ज्येष्ठ नागरिक.
- राज्य सरकारच्या विविध योजनांची अंमलबजावणी.
- जनमानसात मानवी हक्कांची जागृती आणि प्रसार.

आयोगाकडे जाण्याचे फायदे :

संस्थानिक स्वायत्त	सहज पोहचणे	निशुल्क सेवा
कमी त्रासाची प्रक्रिया	जलदगतीने न्याय	व्यावसायिक वकीलाची मदत घेण्याची आवश्यकता नाही.

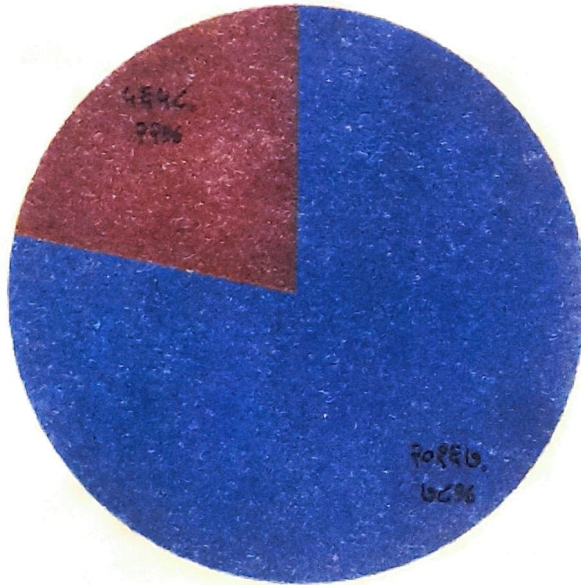
अध्याय २ - आयोगाने हाताळलेली प्रकरणे

१ एप्रिल २०१६ ते ३१ डिसेंबर २०१६ पर्यंत आयोगाने ५६५८ तक्रारी स्वीकारल्या महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोगाने विनियमन, २०११ चे कलम १२ नुसार बऱ्याचश्या तक्रारी ह्या दखलघेण्या योग्य नाहीत किंवा त्या आयोगाच्या कार्यक्षेत्र बाहेरच्या आहेत. ते हे स्पष्ट करते की लोकांमध्ये आयोगाबाबत जनजागृती कमी आहे. त्याबद्दल आयोगाकडून वेगवेगळी व्याख्याने आयोजित करून आयोगाच्या कार्यपद्धतीबद्दल तसेच कार्याबद्दल जनजागृती केली जाते. खालील तक्ता हा आयोगात प्राप्त झालेल्या तक्रारी, प्रलंबित तक्रारी तसेच निकाली काढलेल्या प्रकरणाबद्दल माहिती दाखवते.

०१/०४/२०१६ ते ३१/१२/२०१६ या कालावधीतील प्रकरणांची सांख्यिकी तक्ता

पूर्वीची प्रलंबित प्रकरणे.	नवीन प्राप्त झालेली प्रकरणे.	चालू वर्षातील एकूण प्रकरणे.	चालू वर्षातील एकूण बंद प्रकरणे.	एकूण पिढा निवारण.	वर्षाअखेरीस प्रलंबित प्रकरणांची संख्या.
२०१६७	५६५८	२५८२५	१६३०	३८	१६१५७

एकूण प्रकरणे = २५८२५

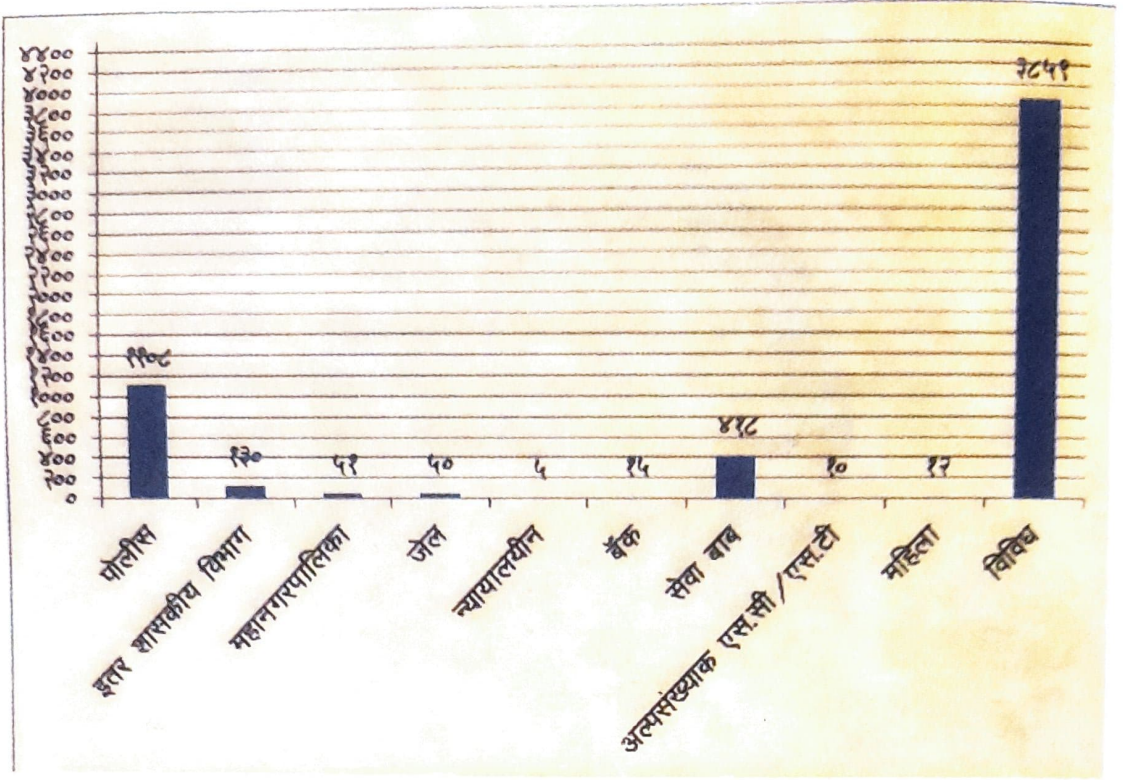
- पूर्वीची प्रलंबित प्रकरणे
- नवीन प्रकरणे

एकूण तक्रार निवारण = ३८

तक्रारीचे स्वरूप

- पोलीस दलाविरुद्धच्या तक्रारी या तक्रारीमध्ये समाविष्ट असलेल्या या पोलिसांकडून अधिकारांचा गैरवापर, तक्रार नोंद नकरणे, गैरकायदेशीर अटक-११०८ प्रकरणे
- इतर शासकीय विभागांविरुद्धच्या तक्रारी-१३० प्रकरणे
- कैद्यांचे मानवी हक्क उल्लंघनासंबंधीच्या तक्रारी - ३५ प्रकरणे
- बीएमसी विरुद्धच्या तक्रारी - ५१ प्रकरणे
- तुरुंग अधिकाऱ्यांविरुद्ध तक्रारी-५० प्रकरणे
- न्यायालयासंबंधीच्या तक्रारी - ०५ प्रकरणे
- बँकेविरुद्धच्या तक्रारी - १५ प्रकरणे
- सेवेसंबंधित बाबीविषयीच्या तक्रारी - ४१८ प्रकरणे
- मागासवर्गीय जाती-जमाती व इतर अल्पसंख्याक यांच्यावर झालेल्या अन्यायासंबंधीच्या तक्रारी - १० प्रकरणे
- महिलांवरील अत्याचार आणि अन्यायाबाबतच्या तक्रारी - १२ प्रकरणे
- इतर तक्रारी - ३८५९ प्रकरणे

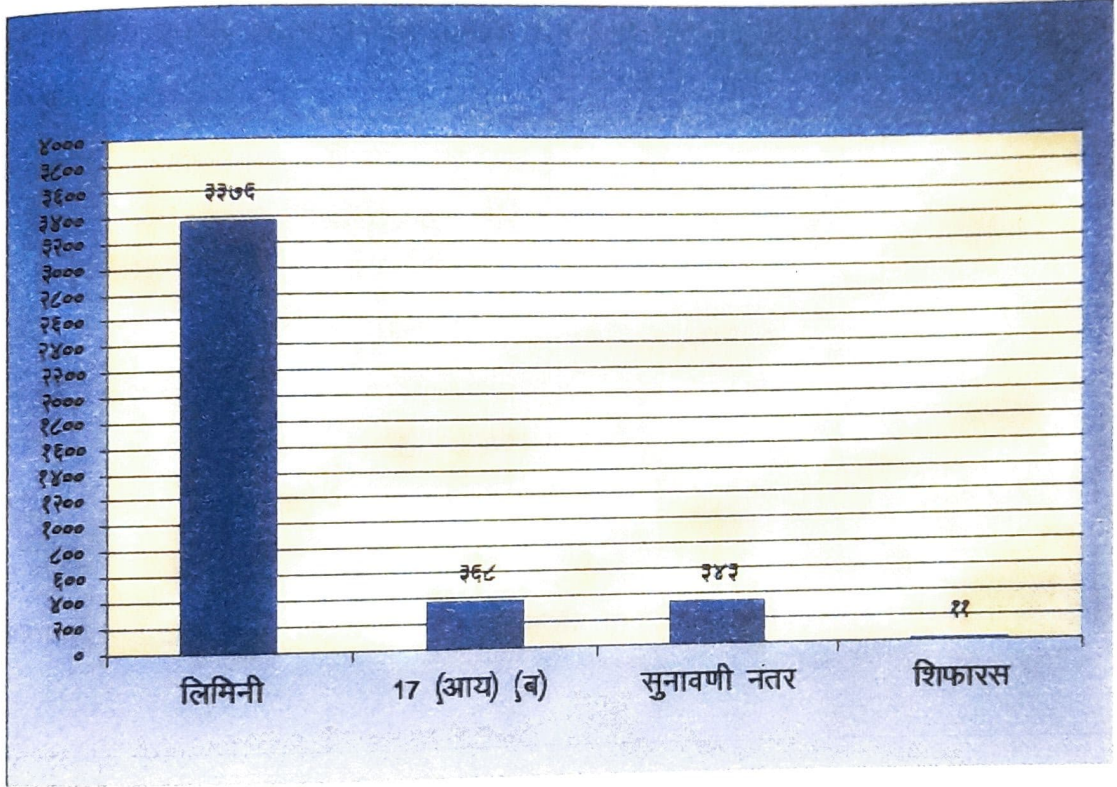

- शासकीय विभाग ज्यामध्ये तक्रारी या शेतीसंबंधित, जंगल, प्रकृती, आदिवासी, पर्यावरणाविरुद्ध, अन्न, महसूल विभागाविरुद्ध इत्यादी.
- इतर तक्रारी ज्यामध्ये तक्रारी या इतर शासकीय विभागांविरुद्ध, बँक, पालिकेच्या विरोधात, कौटुंबिक वाद, वसुली दलाल, कर्जाबाबत इत्यादी.

एकूण तक्रारी—५६५८

जानेवारी २०१६ ते डिसेंबर २०१६ या कालावधीतील कोर्ट दालन क्र. १, २ आणि ३ मधील एकूण निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या

कालावधी	लिमिनी	१७(i)(b)	सुनावणी होऊन बंद झालेली प्रकरणे	शिफारशी	एकूण
जानेवारी २०१६ ते डिसेंबर २०१६	७७२९	९८२	८८०	३९	९६३०

अध्याय III मा. अध्यक्ष आणि मा. सदस्य यांनी दिलेल्या भेटी

१ एप्रिल २०१६ ते ३१ मार्च २०१७ या कालावधीत मा. अध्यक्ष आणि मा. सदस्य यांनी कारागृह आणि पोलीस स्टेशन येथे दिलेल्या कार्यालयीन भेटी.

अ.क्र.	भेटी दिलेल्या तारखा	भेटी दिलेली ठिकाणे	भेट देण्याचा हेतू
१.	२०/०९/२०१६	सोलापूर	जेल रोड पोलीस स्टेशन येथे अचानक केलेली पाहणी तसेच तपासणी.
२.	२०/०९/२०१६	सोलापूर	सोलापूर जिल्हा कारागृह येथे अचानक केलेली पाहणी तसेच तपासणी.
३.	२९/०९/२०१७	नाशिक	बालगृह त्र्यंबकेश्वर येथील तपासणी.
४.	०५/०२/२०१७	पुणे	लोणावळा ग्रामीण पोलीस स्टेशन येथे दिलेली भेट
५.	०१/०३/२०१७	कोल्हापूर	चेतना विकास मंदिर येथील मानसिकदृष्ट्या आजारी मुलांची तपासणी
६.	०२/०३/२०१७	कोल्हापूर	शिरूर पोलीस स्टेशन येथे दिलेली अचानक भेट
७.	०८/०३/२०१७	नाशिक	सिन्नर पोलीस स्टेशन येथे अचानक केलेली पाहणी तसेच तपासणी
८.	१९/०३/२०१७	नाशिक	नाशिक बालगृह येथील तपासणी

१ एप्रिल २०१६ ते ३१ मार्च २०१७ या कालावधीत मा. सदस्यांनी सेमिनार परिषद आणि महत्वाच्या कार्यक्रमात दाखवलेली उपस्थिती.

अ.क्र.	कार्यक्रमांच्या तारखा	कार्यक्रमांची स्थळे	उद्देश
१.	२४/०८/२०१६	मुंबई	वायसीएमए सेंटर
२.	२२/०९/२०१६	सोलापूर	सोलापूर विद्यापीठ येथे 'मानवी हक्क आणि समाजकंटक मानवीकरण' या विषयावर आयोजित राष्ट्रीय कार्यशाळा
३.	२३/०९/२०१६	सोलापूर	सोलापूर येथील सर्किट हाऊस येथे आयोजित केलेली संवेदनशीलता आणि मानवी हक्काविषयी जागृकता या विषयावरील कार्यशाळा
४.	२०/१०/२०१६	मुंबई	प्रविण गांधी विधी महाविद्यालय येथे मानवी हक्कांचे संरक्षण या विषयावर आयोजित केलेला सेमिनार
५.	१८/१२/२०१६	चंदिगढ	हरियाणा मानवी हक्क आयोग यांनी आयोजित केलेला आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्काबाबतचा सोहळा
६.	२७/०२/२०१६	मुंबई	मुंबई विद्यापीठ येथील डॉ. श्रीमती योगिंद्र कुशीयानी यांच्या स्मरणार्थ आयोजित केलेली व्याख्यान

प्रशिक्षण
वेगवेगळ्या संस्थेच्या भेटी

अ.क्र.	भेटीच्या तारखा	संस्थाची नावे	सहभागी
१.	१३/०१/२०१७	हर्ट फाऊंडेशन, मुंबई	मानवी हक्कांच्या विषयाबाबतच्या पीजी डिप्लोमाचे २६ विद्यार्थी
२.	२३/०३/२०१७	शासकीय विधि महाविद्यालय, मुंबई	४७ विधि विद्यार्थी

प्रशिक्षण कार्यक्रम :

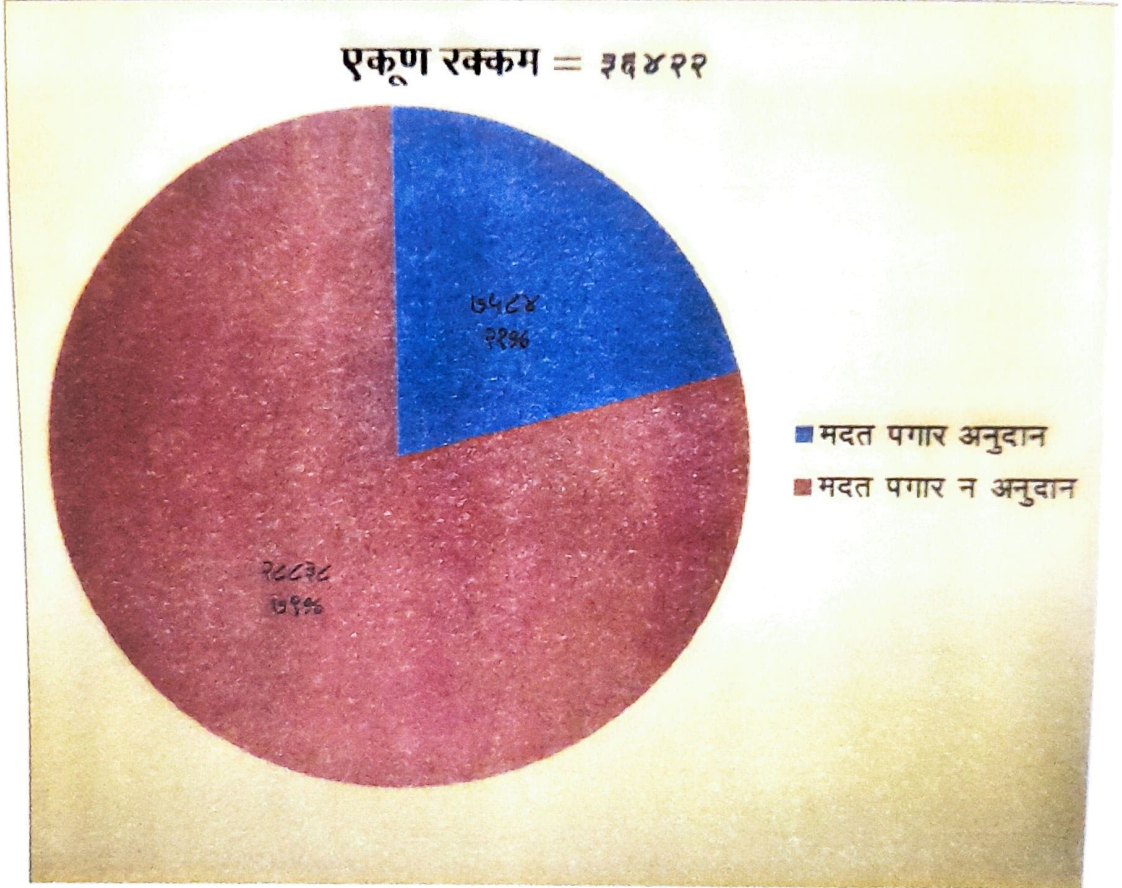
प्रशिक्षण कार्यक्रम हा वर्षातून उन्हाळी व हिवाळी असा २ वेळा विधि विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केला जातो. सदर विद्यार्थी हे पूर्ण देशातून विविध विधि महाविद्यालय/विद्यापीठातून येतात.

अ.क्र.	कालावधी	कार्यक्रम	विद्यार्थ्यांची संख्या
१.	०१/०६/२०१६ ते ३०/०६/२०१६	उन्हाळी प्रशिक्षण	१४
२.	०१/१२/२०१६ ते ३०/१२/२०१६	हिवाळी प्रशिक्षण	१३

अध्याय ४ साधनसामग्री

सन २०१६-२०१७ या आर्थिक वर्षात शासनाकडून प्राप्त झालेला निधी

	रुपये (हजारांमध्ये)
वेतनेतर अनुदान	२८८३८
बिगर वेतन अनुदान	७५८४
एकूण	३६४२२

अध्याय ५- उदाहरणात्मक प्रकरणे

१. प्रकरण क्र. ४०१०/२०१३-१४

तक्रारकर्त्याचे नाव : श्री. इमतियाज युनुस बागवान

उत्तरवादीचे नाव : पोलीस अधीक्षक, सातारा

आदेशाचे दिनांक : १५ जून २०१६

गणपूर्ती : न्यायाधीश श्री. एस. आर. बन्नूरमठ, अध्यक्ष

तक्रारीचे स्वरूप :

इमतीयाजची तक्रार फलटन पोलीस ठाण्याच्या पोलीस निरीक्षक, राजेंद्र मोरे व सहायक पोलीस निरीक्षक श्री. चाघ, श्री. हंगे व श्री. देशमुख यांच्या विरुद्ध आहे की त्यांनी पोलीस अधिकाराचा दुरुपयोग करून भेदभाव करून व त्यांनी तक्रारकर्त्यास पोलीस ताब्यात असताना मारहाण केली.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

पोलीस अधीक्षक, सातारा यांच्याकडून अहवाल मागविला होता व त्यांनी अहवाल सादर केला त्यांनी त्यात नमूद केले की सदर तक्रारीत नमूद केलेले आरोप खोटे आहेत. सदर आरोप त्यांनी खोटे केले आहे. कारण तक्रारकर्त्याच्या विरुद्ध अनेक तक्रारी आहेत. तक्रारकर्त्यांनी त्यांना मारहाण केल्यामुळे त्यांच्या शरीरावर झालेल्या जखमांचा अनेक फोटोग्राफ सादर केले ते निर्विवाद आहे. जे अभिलेख पोलिसांनी आयोगापुढे सादर केले आहे त्यातून पोलिसांकडून भेदभाव केला आहे असे आढळले. जेव्हा दिनांक ०२ जून २०१३ रोजी नोंदविण्यात आलेल्या प्रथम खबरी अहवालांचा अवलोकन करण्यात आले की, सदर तक्रारकर्त्यांच्या प्रथम खबरी अहवालात दुसरे हल्ला करणाऱ्यांनी प्रथम तक्रार नोंदविली असे दाखविण्यासाठी अभिलेखात खाडाखोडीचा प्रयत्न करण्यात आल्याचा दिसून आले आहे. प्रथम खबरी अहवाल क्र. ८१/२०१३ मध्ये खाडाखोड करून दुरुस्ती केल्याचे दिसून आले आहे.

आयोगाचा निर्णय :

सदर बाबींचा तपशीलनिहाय विचार करण्यात आला तेव्हा असे आढळले की, जेव्हा तक्रारकर्ता पोलीस ताब्यात दिनांक १६ व १७ जुलै २०१३ रोजी होता तेव्हा पोलीस अधिकाऱ्यांनी तक्रारदारास मारहाण केली त्यामुळे आयोग खालीलप्रमाणे शिफारस करित आहे.

(अ) चुका करणाऱ्या पोलीस अधिकारी विरुद्ध ज्यांनी तक्रारकर्त्यास मारहाण केली योग्य कार्यवाही करण्यास प्रारंभ करावा व ज्यांनी अभिलेखात खाडाखोड करून परिवर्तन करण्याचा प्रयत्न केला त्यांच्या विरुद्ध ही कार्यवाही व्हावी.

(ब) सदर प्रकरणात वस्तुस्थितीचा व परिस्थितीचा विचार करून आयोग राज्य शासनास असे निर्देश देत आहे की पीडित श्री. इमतियाज युनुस बागवान याना रुपये १,००,००० (रुपये एक लाख फक्त) इतक्या रकमेची भरपाई सदर आदेश प्राप्तीच्या दिनांकापासून सहा आठवड्यात प्रदान करावे व तदनंतर चार आठवड्यात अनुपालन अहवाल आयोगास सादर करावे.

२. प्रकरण क्र. ३६/२०१०-११ (विभागीय खंडपीठ)

प्रारंभ करणाऱ्या प्राधिकाऱ्याचे नाव : पोलीस अधीक्षक, मध्यवर्ती तुरुंग

मयत व्यक्तिचे नाव : सुजित ऊर्फ नवाब मदनसिंग राठोड

आदेशाचे दिनांक : २४ ऑक्टोबर २०१६

गणसंख्या :

१. न्यायाधीश श्री. एस. आर. बन्नूरमठ, मा. अध्यक्ष

२. श्री. एम. ए. सईद, मा. सदस्य

तक्रारीचा स्वरूप :

सदर तक्रारीची नोंद जेव्हा एका न्यायप्रक्रिया बाधित कैदी सुजित वय ३० वर्षे यांची ठाणे मध्यवर्ती तुरुंगात मृत्युची बातमी मिळाली तेव्हा चौकशी करण्यात आली.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

श्री. दिनेश पैठनकर, कार्यकारी दंडाधिकारी व श्री. रविंद्र तोनागे, तुरुंग अधिकारी यांनी अभिलेख प्रस्तुत केले. जेव्हा त्या अभिलेखावर अवलोकन केले असता असे आढळून आले की मानव आयोगाने निर्गमित केलेले मार्गदर्शन तत्वांचा पूर्णतः तुरुंग अधिकाऱ्यांनी तसेच तुरुंग वैद्यकीय अधिकाऱ्यांनी उल्लंघन केले कारण आरोग्य छाननी अहवाल ठेवणे कायद्याने बंधनकारक होते. जेव्हा ज्या कैद्यास तुरुंग प्रवेश दिला जातो. त्यावेळी सदर अभिलेख तयार करणे आवश्यक आहे. उक्त प्रकरणात जेव्हा आरोग्य पडताळणी नमुन्याचा अहवाल केला, यात तुरुंग वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची पूर्णतः हलगर्जीपणा व उदासिनता दिसून आली.

आयोगाचा निर्णय :

(अ) तुरुंग महानिरीक्षक, पुणे यांना निर्देश देण्यात आले की राज्यातील सर्व तुरुंगास सर्व कैद्यांच्या प्रवेशाच्या वेळी आरोग्य पडताळणी अभिलेख ठेवावे व सर्व तुरुंग अधिकाऱ्यांनी कैद्यांची योग्य तपासणी करून योग्य नोंदी घेऊन अहवाल तुरुंग जर त्यांना पूर्वीच्या कोणत्याही आरोग्याची बाधा असल्यास त्याची नोंद घ्यावी.

(ब) महानिरीक्षक तुरुंग, पुणे यांना योग्य निर्देश देण्यात आले आहे की सर्व तुरुंग प्राधिकाऱ्यांनी जेव्हा कैद्यांच्या आजाराचा निदान होईल तेव्हा तात्काळ कैद्यांच्या जवळच्या नातेवाईकांना बरोबर संबंध साधून त्यांना कळवावे की कैदी आजारी आहे व केवळ रुग्णालयाच्या उपचाराची आवश्यकता आहे.

(क) महानिरीक्षक तुरुंग यांना सूचना देण्यात येत आहे की त्यांना सर्व मार्गदर्शन तत्वांच्या प्रत्या विशेषतः राज्य मानव हक्क आयोग यांनी निर्गमित केलेल्या पोलीस ताब्यात असताना झालेल्या मृत्यु बाबतीतच्या मार्गदर्शन तत्वांच्या प्रत्या पाठवावे व त्यांनी फक्त की सदर मार्गदर्शन तत्वांची अंमलबजावणी गंभीरपणे करण्यात येत आहे.

३. प्रकरण क्रमांक - २०४/२०१० - ११ (विभागीय खंडपीठ)

मृत्यू पावलेल्या व्यक्तिके नाव : श्री. बसप्पा बलप्पा पाटिल

उत्तरवादीचे नाव : पोलीस अधीक्षक (तुरुंग), कोल्हापूर

आदेशाचे दिनांक : २२ एप्रिल २०१६

गणपूर्ती

१. न्यायाधिश श्री. एस. आर. बन्नूरमठ, मा. अध्यक्ष

२. श्री. भगवंत राव डी. मोरे, मा. सदस्य

तक्रारीचा स्वरूप :

एका न्याय चौकशी अधिन कैदी बसप्पा बालाप्पा पाटिल वय ४५ वर्षेचा या व्यक्तीचा मृत्यू कोल्हापूर जिल्हा तुरुंग मध्य न्यायालयाच्या अभरक्षेत झाले.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

तुरुंग प्राधिकाऱ्याकडून अहवाल मागण्यात आले होते, त्यांनी अहवाल काही अभिलेख सह सादर केले आहे. सदर अभिलेखांचे अवलोकन करण्यात आले, विशेषतः वैद्यकीय अहवाल व असे स्पष्टपणे निदर्शनास आले कि मयत व्यक्ति काही रोगाने ग्रस्त होता व मरणोत्तर परिक्षेच्या अहवालानुसार मृत्यू पलमोनारी ओइडेमा काउस्टु मिट्रल कॅल्सिफिकेशन वीथ कॅंट्रीकल हायपर ट्रोफीने झाला याचा उपचार करणे आवश्यक होते. परंतु अभिलेखचा विचार करून असे निदर्शनास आले कि काही चुका/दुर्लक्षणा तुरुंग अधिकाऱ्यांकडून झाल्यामुळे रोगाची व्याप्ती वाढली व कैद्याचा मृत्यू झाला.

आयोगाचा निर्णय :

सर्व बाबींचा विचार करून आयोगास योग्य वाटल्याने खालीलप्रमाणे शिफारसी करण्यात आल्या आहेत :

(अ) राज्य सरकारने तात्काळ जिल्हा तुरुंगात एका नियमित डॉक्टराच्या नेमणुकीची व्यवस्था करावी व आवश्यक वैद्यकीय कर्मचारी उपलब्ध करून द्यावा.

(ब) राज्य शासनाने सर्व तुरुंग प्राधिकाऱ्यांना निर्देश निर्गमित करावे की त्या कैद्यांच्या आजगण्याचा अहवाल मंभीरणे द्यावा व आजारी रूग्णाला तात्काळ रूग्णालयात वर्ग करण्याची कार्यवाही करावी ज्याअर्थी आयोगाने सदर प्रकरण जिल्हा रूग्णालयाच्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या व त्या काळच्या तुरुंग अधिकाऱ्यांचा दुर्लक्षपणाची नोंद घेण्यात आहे या परिणामतः कैदी वसण्या पॉर्टल चा स्वस्थ अधोगतीस गेले व कैद्याचा मृत्यू झाला. आयोग अशी शिफारस करीत आहे कि राज्य शासनाने मर्यादित व्यक्तीच्या कायदेशीर वारसदाराला रू. १,००,००० (रू. एक लाख फक्त) इतकी रक्कम अंतरिम भरपाई या आदेशाच्या प्राप्तीच्या दिनांकापासून चार महिन्यात प्रदान करावे व तदनंतर अनुपालन अहवाल शासनस चार आठवड्यांत मादर करावे.

४. प्रकरण क्रमांक - २२२६/२०१०-११

तक्रारकर्त्याचे नाव : सुनील ज्ञानदेवराव रायने

उत्तरवादीचे नाव : पोलीस अधीक्षक, बुलढाणा

आदेशाचे दिनांक : २९ ऑगस्ट २०१६

गणपूर्ती :

एम. ए. सईद, मा. सदस्य

तक्रारीचे स्वरूप :

तक्रारीत आरोप करण्यात आले आहे कि पोनि गिरी त्यांचे संघाबरोबर तक्रारदाराच्या खाणावळ येथे उतरले व त्यांनी त्यांना जेवण वाढण्याची मागणी केली. जेव्हा तक्रारकर्त्याने त्यांचे खाणावळ बंद होण्याचा वेळ असल्याने त्यांना आपली जेवण वाढण्यास असमर्थता व्यक्त केली व सांगितले कि स्वयंपाक गृह बंद झाला आहे, तेव्हा पो नि यांनी पुढील वर्षी हॉटेल चालविण्यासाठी त्यांच्याकडून रू. २०,००० इतक्या रकमेची मागणी केली. पो. इ यांनी आपले मनावरचा ताबा सोडला व अपशब्दाने बोलायला लागले व तक्रारकर्त्यास मारहाण केली. त्यांचे सहकारी पोउनि घनशाम बल्लाड मध्यस्ती करून त्यानेही मारहाण केली व त्यांच्यासोबत असलेले पोलीस शिपाई यांनी अपमान केला.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

आयोगाने अभिलेखांचे व संबंधित कागदपत्रांचे लक्षपूर्वकपणे अवलोकन केले व दोन्ही पक्षांची सुनावणी घेतली. तक्रारकर्त्यांनी पुढे मादर केले कि सदर दुदैवी घटना अशा ठिकाणी घडली आहे त्या ठिकाणी सी.सी.टीव्ही होता व सदर घटनेचा सी. सी. टीव्ही मध्ये चित्रीकरण झाले आहे व सदर सी. सी. टीव्ही फुटेज बेकायदेशीर पोलिसाच्या विरुद्ध कार्यवाही करण्यासाठी हे एक उत्तम पुरावा आहे. संबंधित आरोपीत पोलीस अधिकाऱ्यांनी त्याच्या कार्यवाहीचा समर्थन केले कि तक्रारकर्त्याने पोलिसांच्या कार्यवाहीमध्ये अडथळा निर्माण केले याकारणास्तव तक्रार खारीज करावी.

आयोगाचा निर्णय :

आयोगाने अहवालांचे अवलोकन केल्यानंतर आयोगाने खालीलप्रमाणे शिफारस केली आहे.

(अ) अतिरिक्त मुख्य सचिव गृह विभाग, मंत्रालय मुंबई यांनी तक्रारकर्त्यास श्री. सुनील ज्ञानदेव रायने यांना अंतरिम रू. १,००,००० (रू. एक लाख फक्त) इतक्या रकमेची भरपाई प्रदान करावी. त्यांचा मानव अधिकाराचा उल्लंघनासाठी तसे न केल्यास त्यांना १२.५० प्रतिवर्ष या दराने व्याज सदर भरपाईच्या रकमेच्या प्रदान होईपर्यंत द्यावे.

(ब) पोलीस महासंचालक याना आदेशित करण्यात येत आहे की त्यांनी योग्य शिस्तभंगाची कार्यवाही कर्तव्यात कसूर करणारे पो नि श्री. गिरी व पो उ नि घनश्याम बल्लाड यांच्याविरुद्ध अधिकाराचे पलिकडील कार्यवाही केली व अधिकाराचा दुरुपयोग केला. त्यामुळे तक्रारकर्त्यांच्या मानव अधिकाराची उल्लंघन झाले.

५. प्रकरण क्रमांक ३९१३/२००९-१०

तक्रारकर्त्याचे नाव : श्री. चरण गोविंदजी बाघमारे

उत्तरवादीचे नाव : पोलीस अधीक्षक, भंडारा (ग्रामीण)

आदेशाचे दिनांक : ३ ऑक्टोबर २०१६

गणपूती : श्री. एम. ए. सईद, मा. सदस्य

तक्रारीचे स्वरूप :

गैरकायदेशीररित्या पोलिसांनी अडकवून ठेवल्याबाबतीत तक्रारकर्त्याची तक्रार असून तक्रारकर्त्यास अपमानात्मक करून घ्यावा याचा पर्याय निरीक्षक, अनिल देशमुख, मोहाडो पोलीस ठाणे, यांनी शिवीगाळ करून तक्रारकर्त्याच्या शरीरास मारहाण केली.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

संबंधित प्राधिकाऱ्याकडून अहवाल मागविण्यात आले होते व यासंदर्भी असे सादर करण्यात आले की पोलीस बरोबर तक्रारदाराच्या बेलगाम वर्तणुकीमुळे विशेषतः पो. नि. सय्यद. यांच्याकडे दुसरा पर्याय नसल्याने ते पोलिसाकडून पळवून जाऊ नये हे सुनिश्चित करण्यासाठी पुढे कोणत्याही गंभीर स्वरूपाचे गुन्हे करू नये यासाठी आरोपीस कच्च्या कैदखान्यात ठेवण्यात आले.

आयोग सर्व अहवालांचे अवलोकन केल्यानंतर प्रश्न उपस्थित केला की, शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या कर्तव्य पार पाडण्यास अडथळे निर्माण करण्यासाठी तक्रारकर्त्याच्या विरुद्ध भा. दं. सं. च्या कलम ३५३ किंवा ३३२ तरतुदी प्रमाणे गुन्हा का नोंदविण्यात आला नाही व योग्य पद्धतीचा अवलंब का करण्यात आला नाही, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२ प्रमाणे व क्रिमीनल प्रोसीड्युर कोड कलम ५० अनुसार योग्य तक्रारकर्त्याच्या विरुद्ध अभिलेख का ठेवण्यात आला नाही.

आयोगाचा निर्णय :

आयोगाने असे निष्कर्ष काढले आहे की, कच्च्या कैदखान्यात अडकवून ठेवणे गैर कायदेशीर होते व भारतीय संविधानाच्या व दंड प्रक्रिया संहितेच्या विरुद्ध आहे. सबब आयोग अशी शिफारस करित आहे की, गृह विभागाने पो. नि. सय्यद व अनिल देशमुख, यांच्या विरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाहीस प्रारंभ करावे व रु. १,००,०००/- (रु. एक लाख फक्त) इतक्या रकमेची भरपाई तक्रारदारास प्रदान करावी.

६. प्रकरण क्रमांक : ४२८०/२००८-०९

तक्रारकर्त्याचे नाव : श्री. विठ्ठल साळवे

उत्तरवादीचे नाव : वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक, परभणी

व विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद

तक्रारीचे स्वरूप :

असे आरोप आहे की, अपराधीच्या विरुद्ध भा. दं. संहितेच्या कलम ३७७, ३२३ व ५०६ अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या कलम ३(२) (५) अन्वये नोंदविण्यात आले होते की, त्यांनी चार अज्ञान मुलांवर शारीरिक गैरवर्तन केले. पुढे असे सादर करण्यात आले की, बालगृहाचे पर्यवेक्षक यांनी, अधीक्षक, समाज कल्याण विभाग ज्यांच्याकडे बालगृहाचे देखरेखीचे तथा पर्यवेक्षणाचे कर्तव्ये होती त्यांनी या आरोपातून कोणतीही शिस्तभंगाची कार्यवाही न करता दोष मुक्त केले. या धरतीवर एक मानवी अधिकाराचे उल्लंघन चे प्रकरण निर्माण करून त्या आयोगाचा हस्तक्षेप कलम १२ अन्वये नोंदविण्यात आले.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

आयोगाने संबंधित प्राधिकाऱ्याकडून अहवाल मागविण्यात आला होता व अहवाल, दिनांक २९ ऑगस्ट २०१६ रोजी जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद, परभणी यांना सादर करण्यात आले. जेव्हा सदर अहवालाचे अवलोकन केले, यात असे दिसून आले की, बालगृहाचे चुका करणाऱ्या संबंधित अधिकाऱ्याच्या विरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात आली होती व ही कार्यवाही बालगृहाचे पर्यवेक्षक व पहारंकराच्या विरुद्ध करून त्यांच्या सेवा समाप्त करण्यात आल्या. हे स्पष्ट आहे की पर्यवेक्षणाच्या व नियंत्रणाच्या अभावी बालगृहात घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकडे दुर्लक्ष करण्यात आले, त्यामुळे सदर दुर्दैवी घटना घडली. बालगृहातील ५ मुलांवर शारीरिक अमानवी अत्याचार, मानसिक आघात झाला.

आयोगाचे निर्णय :

बालगृहाच्या मुलांवर मानवी हक्कांचा उल्लंघनाचा विचार केल्यास, आयोग आदेश पारित करित आहे की, समाजकल्याण विभाग, महाराष्ट्र शासन व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विद्यार्थी वसतीगृहाने संयुक्तपणे नुकसान भरपाई रु. २,००,०००/- (रु. दोन लाख फक्त) इतकी प्रत्येक कायदेशीर पिडीताच्या पालकांना अंतरिम भरपाईच्या स्वरूपात सदर आदेशाच्या प्राप्तीच्या दिनांकापासून सहा आठवड्यात प्रदान करावी व असे न केल्यास ते १२.५० चक्रवाढ व्याज संपूर्ण रक्कम प्रदान केलेल्या दिनांकापर्यंत प्रदान करण्याच्या दायित्वास राहतील.

९. प्रकरण क्रमांक : ४६४९/२००९-१०

तक्रारकर्त्याचे नाव : श्री. ए. के. इनामदार

उत्तरवादीचे नाव : उप पोलीस आयुक्त मुंबई

आदेशाचे दिनांक : १ सप्टेंबर २०१६

गणपूर्ती :

श्री. एम. ए. सईद, मा. सदस्य

तक्रारीचे स्वरूप :

जुल्मी व गैरकायदेशीर तक्रारकर्त्यास सहायक पोलीस आयुक्त यांनी अटक केलेल्या बाबतीत. त्यांची तक्रार आहे त्यांनी असेही आरोप केले की तक्रारकर्ते पोलीसांच्या ताब्यात असताना त्यांना सतावण्यात आले व यातना देण्यात आली व त्यांच्या कोणत्याही कुटुंबातील सभासदास त्यांच्या अटक बद्दल कळविण्यात आले नाही.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

आयोगाने संपूर्ण अभिलेखाचे अवलोकन केले व प्रत्येक दस्ताऐवजांची तपासणी केली व दिनांक १७ मार्च २०१० रोजी इनामदारांनी केलेल्या तक्रारी संबंधित उप पोलीस आयुक्त, श्री. विश्वास नांगरे यांनी दिलेल्या उत्तराची तपासणी केली.

आयोगाचा निर्णय :

आयोगाने अतिरिक्त मुख्य सचिव, गृह विभाग यांना निर्देश दिले की सहायक पोलीस आयुक्त यांनी खुनशी गुंडाच्या भावनेने जुल्मी पद्धतीने तपासणी केली. त्यामुळे आयोग शिफारस करित आहे की सदर आदेश प्राप्तीच्या दिनांकापासून रु. ३,००,०००/- इतक्या रकमेची भरपाई तक्रारकर्त्यास प्रदान करावी व सदर भरपाईची रक्कम प्रदान या कालावधीत प्रदान केली नाही तर रकमेची प्रत्यक्ष अदागी होईपर्यंतच्या तारखेपर्यंत १२.५० टक्के प्रतिवर्ष या दराने व्याजाची रक्कम देण्याचे दायित्व राहिल.

१०. प्रकरण क्रमांक ५२०५/२००९-१०

तक्रारकर्त्याचे नाव : श्री. रामेश्वर श्रीराम जामनीकर

उत्तरवादीचे नाव : पोलीस अधिक्षक, अकोला

आदेशाचे दिनांक : ८ ऑगस्ट २०१६

गणपूर्ती : श्री. एम. ए. सईद, मा. सदस्य

तक्रारीचा स्वरूप :

सदर तक्रार आमदार व त्यांचेकडे साथीदार यांनी मानखंडना, यातना व सतावणी केल्याच्या आरोपाच्या आधारे तक्रारकर्त्यांनी केले आहे व त्यांचे गुंड साथीदार एक राजकीय पक्षाच्या असल्याने प्रभारी पोलीस निरीक्षकानी मृतीजापूर पोलीस ठाणे यांनी कार्यवाही केली नाही.

आयोगाने केलेली कार्यवाही :

आयोगाने गृह विभाग महाराष्ट्र शासन यांना आदेश केले की त्यांनी घटनेचे तपशील निहाय चौकशी करून अहवाल संबंधित प्राधिकार्याकडून प्राप्त करून आयोगास सादर करावे.

आयोगाचा निर्णय :

आयोगाने गृह विभाग महाराष्ट्र शासन यांना निर्देशित केले की त्यांनी रु. २,५०,०००/- इतक्या रकमेची अंतरिम नुकसान भरपाई तक्रारकर्त्यास सदर आदेशाच्या प्राप्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यात प्रदान करावी अन्यथा विभाग सदर रकमेवर १२.५० प्रतिवर्षी या दराने व्याज देण्यास बांधलेला असेल.

आदेश तारीख	शिफारस	अहवालांची पूर्तता/स्वीकारलेली पत्र
०३/१०/२०१६	ए.सी.एस. (गृह) यांनी पोलीस निरीक्षक श्री. सय्यद आणि अनिल देशमुख यांच्या विरुद्ध प्रारंभ करावे व राज्य शासनाने तक्रारकर्त्यास रु. १,००,००० इतक्या रक्कमेची भरपाई सदर आदेश प्राप्तीच्या दिनांकापासून ६ आठवड्यात प्रदान करावी.	गृह विभागाचा शासन निर्णय दिनांक ११ नोव्हेंबर २०१६ प्राप्त झाला यात नुकसान भरपाईची रु. १,००,००० रक्कम तक्रारकर्त्यास देण्याबाबत आदेश निर्गमित केले.
१२/०१/२०१६	राज्य शासनास असे निर्देश देण्यात आले आहे की, जमिनीस्तरावर काम करणाऱ्या सर्व पोलीस अधिकाऱ्यांना सूचना देण्यात याव्यात की त्यांनी जनतेबरोबर सौजन्यशिलतेने व माणुसकीने व्यवहार करावा व कोणासही मारहाण करू नये व कोणासही अपशब्दाने संबोधित करू नये. जेव्हा गंभीर स्वरूपाची जखम पिडीतास होते तेव्हा पिडीतास वैद्यकीय खर्चासाठी येणारा अंदाजित खर्च, दुःख व अंशख अंपंगत्व आयोग यांनी योग्यरित्या अंतरिम भरपाई रु. १,००,००० ची मंजूर करावी.	<ul style="list-style-type: none"> दिनांक १९ नोव्हेंबर २०१६ चा गृह विभागाचा शासन निर्णय प्राप्त झाला तत रु. १,००,००० तक्रारकर्त्यास प्रदान करण्याचे आदेश देण्यात आले.
१०/०४/२०१४	अॅपेक्स न्यायालयाने डी. के. वसु आणि इतर या प्रकरणात निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक तत्वाची अंमलबजावणी राज्य शासनाने करावी. पोलीस अधीक्षक व त्यांच्या खालील पोलीस अधिकाऱ्यांमध्ये संवेदनशीलता निर्माण करावी. राज्य शासनाने रु. १,५०,००० इतक्या रक्कमेची नुकसान भरपाई तक्रारकर्त्यास प्रदान करावी.	<ul style="list-style-type: none"> दिनांक २३ मे २०१६ चे पत्र तसेच शासन निर्णय दिनांक २३ मे २०१६ सह प्राप्त झाला ज्यात रु. १,५०,००० इतक्या रक्कमेची भरपाई तक्रारकर्त्यास प्रदान करण्याबाबतीत शासन आदेश आहे. दिनांक ७ सप्टेंबर २०१६ चे पत्र ए.सी.पी. कार्यालयाकडून प्राप्त झाले त्यात तक्रारकर्त्यास चेकद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या रक्कमेचा तपशील आहे.
१६/०१/२०१४	रु. १,००,००० इतक्या रक्कमेची नुकसानभरपाई तक्रारकर्त्यास प्रदान करावी.	<ul style="list-style-type: none"> दिनांक १६ ऑगस्ट २०१६ चे पत्र गृह विभाग यांच्याकडून शासन निर्णय दिनांक ११ ऑगस्ट २०१६ सह प्राप्त झाले त्यात नुकसानभरपाईची रक्कम तक्रारदारास देण्याबद्दल निर्गमित करण्यात आले आहे.
०३/१०/२०१६	ए.सी.एस. गृह पोलीस निरीक्षक श्री. सय्यद व अनिल देशमुख यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई व रु. १,००,००० तक्रारकर्त्यास सदर आदेश प्राप्त झालेल्याच्या तारखेपासून ६ आठवड्यांच्या आत प्रदान करावे.	<ul style="list-style-type: none"> दिनांक ५ डिसेंबर २०१६ च्या पत्राची प्रत व तक्रारदारांना देण्यात आलेली रक्कम रु. १,००,००० ची पावती प्राप्त झाली.

